

Nagymama levele

Furcsa érzés egy huszonhét éves, szép nőt nagymamaként kezelni. Leveléről nagyon sokáig nem tudtunk. Aztán jó egy esztendővel ezelőtt a pesti rokonok felolvasták anyámnak. Nagymama, anyám édesanyja Anisics Margit, született 1914-ben. A levélben emlegetett Zsuzsa az édesanyám. Gyurka anyám édesbátyja, ő majd az ötvenes években hal meg csontrákban. Sanyikám, kihez a levél íródik, nagymama bátyja. Karcsi, anyám apja, nagymama férje. Anyám ágya felett ma is ott lóg két kicsi festmény a szolnoki művésztelep valamelyik ismeretlen alkotójától, nagymama portréi. Nagymama akár még ma is élhetne. Akár. De ha most idelát onnan, ahol van, vajon mit gondolhat, hogy anyák napja okán közzéteszem szorongatóan szép, vívódó és reménykedő sorait? Nagymamának nem lett igaza. Mert emlékét a lánya, az akkor még csak karon ülő Zsuzsa megőrizte, s őrzi a mai napig is. Nagymama e levél megírása után másnap elutazott Budapestre, a következő nap reggelén felfeküdt a műtőasztalra, és többé nem ébredt fel.

„Kedves Sanyikám!
Lehet, hogy butaság tőlem, hogy leírom neked a bajaimat, de napok óta valami belső hang késztet az írásra. Ezelőtt két hónappal kezdődtek a fájások. Gaál doktor azt mondta, úgy veszi észre, hogy az egyik csonk felrepedt. Vigyázzak, most egy pár nap kevesebbet hajlongjak, és ne emeljek, mert esetleg dudorral forr össze, és az rosszindulatúvá válhat. Azután egy hónapig nem éreztem semmit. Egy este, mikor lefeküdtem, sehogy sem bírtam elhelyezkedni. Akármerre fordultam, heves fájásokat éreztem bal oldalon a hasamban. Egész éjjel nem aludtam, másnap délig fájt. Most Vajand tanársegéd úr vizsgált meg, ő már dudort talált, mint mondta, nem is olyan kicsit... Úgy találta, hogy rövidhullámú kezelés talán még segíthet (a hasam pedig lassan, de biztosan nőtt). Így kerültem a Papp Gábor szanatóriumba, rövidhullámra. Itt Várhelyi, a vezető orvos is megvizsgált, mint igen ritka és érdekes esetet, és helyeselte a rövidhullámot... Megkaptam mind a tíz rövidhullámot. Elindultam hát először Vajandhoz. Megnézett, nem mondott véleményt, elég volt az arcát látni... Kétségbeejtő, igazán nem így képzeltem az életemet 27 éves korban. Tehát valószínű hiába lesz a sok szenvedés, mégsem gyógyulok meg soha. Ekkor Vajand tanársegéd megkérdezte, hogy elmegyek-e még Várhelyihez, én azt feleltem, hogy most már feleslegesnek tartom. Ott volt szegény édesanyám, Zsuzsával. Elmondta neki az eredményt, sírással küszködve in-

dultunk haza. A Szapári utcában ezer kétség szállt meg bennünket, mégiscsak meg kellene hallgatni Várhelyit is, hiszen ő azt ígérte, hogy ha a rövidhullám nem sikerül, még mindig tartogat valamit számomra. Bementem hozzá, elmondtam a tanár úr véleményét (minél előbbi műtét). Ahogy én beszéltem, Várhelyi nemet intett a fejével. Kimondhatatlan örömet éreztem, hátha, hátha meggyógyulok. Megvizsgált, aztán leültem, vártam a véleményét. Azt mondta: hallgasson rám, kérem, nem rólam, nem ró-lunk, senkiről, magáról van szó. Egy ember életéről. Nem vagyok híve a műtétnek. Mondhatnám azt, hogy jöjjön hozzám, majd én megoperálom, de nem teszem ezt, mert magáról van szó. Kérem, én egy sugaras kezelést ajánlok, de ezt csak Pesten kaphatja meg... Van nekem Pesten egy nagyon jó barátom, dr. Szolnoki Ferenc tanársegéd, a II. sz. női klinika orvosa... Oda menjen, én adok ajánló levelet...
Annyira beszélt és úgy a szemembe nézett, hogy én már egészen el voltam bűvölve. (Tudod, egy kicsit zsidóvigéc ízű volt az egész, de akkor csak azt értettem belőle, hogy nem kell műtét). Minden kételyemet eloszlatott, nem kerül pénzembe, hiszen beutalt beteg leszek, csak természetesen Szolnoki tanársegéd urat kell majd honorálnom. Rögtön megírta az ajánló levelet, közben egyet s mást kérdezgetett, elmondta, hogy a sugaras kezelés előtt szükség van szövettani vizsgálatra, de ez semmi, csak tíz centiméterre kinyitják a hasamat,

kivesznek egy kicsit a daganatból, megvizsgálják, és ha az úgy mutatja, hogy mégis műtét szükséges, akkor ott azonnal megoperálnak (forgott velem a világ)...
Hálásan megköszöntem Várhelyi szívességét és hazatámolyogtam. Édesanyám közben előrement Zsuzsával, mert már elmúlt dél, s a gyerekek ebédelni kellett... Keresztmamámékhoz is bementem, ott jól kisírtam magam. Édesanyám előtt nem mertem mutatni nagy kétségbeesésemet. Keresztmamámnál megnyugodtam és határoztam, megyek a bábaképzőbe műtetre. Nem engedem, hogy Pesten kísérletezzenek rajtam. Gyurka már ekkor egy hete Szentmiklóson volt. Zsuzsa már két hete édesanyáméknál, nálatok. Kimondhatatlan vágyat éreztem a gyerekek után. Ha Zsuzsát nem is hozhatom haza, mert ilyen állapotban nem bánhatok vele, hazahoztam Gyurkát. Október 1-jén volt Zsuzsa egyéves, lefénypépeztettem. Boldog vagyok Gyurkával, egész nap dalolunk. Csuda érzéssel tudja fűjni, hogy „Féle bánat, féle bú”, a vége nagy nevetés.
Látod, már megfeledeztem a doktoraimról, pedig nagyon szeretném, ha ismernéd a részleteket, félek, hogy nem lesz alkalmam elmesélni... Tehát amikor a tanár úr és Várhelyi megvizsgált, még aznap hazahoztam Gyurkát, és másnap mentem Vajandhoz a beutalóért. Kicsit aggódtam, hogy szélhámosnak fog tartani ingadozásom miatt, hogy ti. most újra a bábaképző mellett álltam. Nem tartott annak. Azt mondta, megért engem. Hangsúlyozta, hogy akárhová megyek, a műtét elkerülhetetlen, mert ha szövettani vizsgálatokat ejtenek, tulajdonképpen az is egy műtét. Sugaras kezelést e nélkül nem adhatnak, mert súlyos összenövéseket idézhetnek elő. Tanácsot ő nem adhat, magamnak kell dönteni, hová megyek. A bábaképzőbe kértem, azzal kísért ki, hogy ha esetleg meggondolom magam, délutánig nagyon szívesen kijavítja. A beutalást Karcsi kivitte a műhelybe, onnan küldik Pestre jóváhagyás végett, és most várom, ha megérkezik, megyek. Felesleges előbb bemeni, mert nem életveszélyes a bajom.
Most, mikor írom e sorokat, úgy fújtok, mint egy kacsa, nem birok már se ülni, se állni, se menni, csak hanyatt feküdni. Nagyon beteg vagyok. Félek. Tudod, az ember olyan nagyon nehezen tudja elképzelni a saját halálát, úgy érzem, hogy az egy fekete semmi, ahol minden

megszűnik. Nem vagyok elég erős lélekben. Nem kívánok imádkozni se. Hiszen a Jóisten lát engem, tudja minden gondolatomat, tudja, hogy nem éltem tisztátalan életet! Miért is kellene most imádkozni? Ha meghalok, ott, ahová kerülök, ha van túlvilág, jobb lesz. A gyermekeim, ők elfelejtenek engem, nem is érzik majd a hiányomat. De édesanyám! Jaj Sanyikám, mi lesz övele. Mégis imádkozom. Elmegyek majd gyónni is.
Október 7. Ma gyóntam, áldoztam, velem volt Gyurka is. A lelkem megnyugodott. De jaj, ez a testi nyavalya! Istenem, adj erőt ehhez is. Megvan a beutalásom, holnap megyek. Nem írok többet. Arra kérlek, ha meghalok, éltesd emlékemet a gyermekeimben. Zsuzsa nem tud rólam, de Gyurka emlékezni fog rám, ha néha eszébe hoznak. Sanyikám, ha most lányotok lesz, Margitnak kereszteljétek. Gondolatban megölellek, megcsókollak. Sanyikám, nagyon szeretnék még élni, világosítsa meg a Jóisten az elmédet, hogy ne legyen több gyereked erre a földi szenvedésre. Eleget tettél már az isteni és az emberi törvényeknek.
Szervusz Sanyikám, szebb jövőt! Ugyan mikor lesz vége a háborúnak?"

A levelet Darvasi László bocsátotta lapunk rendelkezésére.

RÉSZEGEN MENT TEMETNI ÉS ELVÁLT ASSZONYT VETT FELESÉGÜL A 19. SZÁZADBAN ÉLT VÁSÁRHELYI LELKÉSZ

Karancsi Dániel botrányos ügyei

Igazi békebeli botrányhőssé vált egyénisége miatt Karancsi Dániel lelkész, aki több mint harminc éven keresztül állt a vásárhelyi református egyház szolgálatában.

Árgus szemekkel figyelték, s persze kipletykálták minden lépését Vásárhely egykori botrányhősének, a több mint három évtizeden át a helyi református egyház szolgálatában álló, kiváló szónoknak bizonyult Karancsi Dániel lelkésznek. Karancsi persze nem az egyházban végzett tevékenységével hívta ki ellenségei haragját, hanem azzal, hogy a 19. század második felében a Szabadelvű Párt vezéregyéniségeként nagy szerepet játszott abban, hogy a Balközép- és a Deák Párt egyesült, s győzelemre segítette jelöltjét Kovács Ferencel, a Függetlenségi Párt aspiránsával szemben.

Karancsi – olvasható Földvári László Karancsi Dániel „botrányos” közéleti szereplései című tanulmányában – 1870-ben nem kisebb személyiséggel szemben maradt alul a lelkészválasztáson, mint Szeremlei Sámuel. Jelölésekor Szabó Mihály presbiter azonnal kifogást emelt vele szemben, mondván Karancsi ellen bűnvádi eljárás folyik. Tóth Bálint esperes, a fenyítő törvényszék elnöke mindjárt közölte: egy

férj azzal jelentette fel Karancsit, hogy az erőszakot követett el a nejeén. Az igazság azonban az, hogy Karancsi jelentette fel a férjet, mert az bottal támadta meg őt a lelkészlakban.
Az újtemplomi lelkészlakba Karancsi csak Szeremlei 1871 novemberi halála után kerülhetett. Amikor elfoglalta hivatalát, megbízták az iskolaügyekkel. Szokatlan módszerrel nyíltan akarta elérni, hogy mindenki belássa, nem szégyen tanulni, „a gúny és a megvettetés korbácsát suhogtatva a tanárok felett”. Vehemens természete, karizmatikus személyisége, közéleti aktivitása sok ellenséget szerzett neki. Vélte bűneinek iratait szorgalmasan küldték ellenségei Debrecenbe, a reformáció hazai székhelyére.
1874 márciusában Békésen tárgyalták is fegyelmi ügyét. Darida Sándor egyháztag vádjai meglepőek: Karancsi nem keresztelt meg egy gyermeket, amikor elvitték hozzá, mondván nincs szolgálatban, körbejárta az olvasóköroket azzal, hogy azt válasszák meg presbiternek, akiket ő szeretne. Darida vádja szerint Ka-

Karancsi Dániel, a botrányhős lelkész.

rancsi a lakodalmakban kétértelmű beszéddel szórakoztatta az ott lévő hölgyeket. A vádak közül csak az egyház

elleni izgatás bizonyosodott be. Felhívták a lelkész figyelmét, hogy ne adjon okot közmegegyezésre, s a vásár-

helyi egyháztanácsát pedig a békülésre.
Karancsi Dániel ettől kezdve mindenféle mendemonda tárgya és célpontja volt. Bartha István, Kiss Péter és Kovács Sándor például eskü alatt vallották, hogy a lelkész meglátogatta az egyik szegedi bordélyt. Azt is beszélték az emberek, hogy Karancsi erőszakot akart elkövetni a 15 esztendő Pál Jusztinán, s ugyanezzel próbálkozott Zsarkó Józsefné Jó Rozáliánál is. Karancsi azonban tagadta az egyébként soha be nem bizonyosodott vádak. Ráadásul újabb ellenségeket szerzett, amikor nyilvánosságra hozta, hogy Matók Béla – Ábrai Károly polgármester tudtával – nem számolt el a város 2300 forintjával. Matók hívei hangoztatták, bosszút állnak rajta. Karancsi – biztos, ami biztos – önvédelmi pisztolyt vásárolt, s egy éjszaka használta is, amikor összevitakozott Kovács Mihállyal. Szerencsére nem találta el. A Békés-Bánát megyei egyházi bíróság ezért szigorú dorgálásban részesítette, azzal a kitéttellel, hogy ha ismét botrányba keveredik, megfosztják hivatalától. Matók ekkor előszedte a régi vádak. Az egyháztanács vásárhelyi ülésén ugyan felmentette a hivatali hanyagság, visszaélés, zsarolás vádjai alól, de elbocsátották. Karancsi kétszáz

aláírással megtámogatva fellebezett, s a büntetés ismét szigorú dorgálásra változott. A tiltakozó presbitérium lemondott a büntetés enyhítése miatt.
Karancsi 1880 március végén kötött házassága is botrányt kavart, hiszen nálánál sokkal fiatalabb, ráadásul elvált asszonyt vett feleségül. Három lányát felesége halála után egy-maga nevelte, s a két nagyobbik el is temette. Botrányai feladásba merültek volna, ha nem gondoskodik utánpótlásukról. Kifogásolta a városi ügyintézés lassúságát, azt, hogy nem helyből vásárolja a város a téglát, ezeket költenek indokolatlan utazásokra. 1892. február 21-i ótemplomi beszéde miatt, melyben a képviselő-választások előtt erősen támadta politikai ellenfeleit, a Békés-Bánati Egyházmegyei Törvényszék elé citálták, majd felmentették. Két évvel később egy órát késett egy temetésről, majd részegen ment végzettséget adni – ismét felmentették.
Békés, nyugdíjas öregkorára ülték el botrányai, s beigazolódt az egyik fegyelmi tárgyalása előtt az egyik egyházi tekintély által mondott igazság, miszerint nem valószínű, hogy bármilyen bántódása is eshet.

KOROM ANDRÁS